

УДК 351.77(477)

О. О. Терзі, канд. юрид. наук, доц.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Одеський національний медичний університет, Одеса, Україна

УДК 351.77(477)

О. О. Терзі

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Одеський національний медичний університет, Одеса, Україна

Здійснено дослідження наукових і словникових визначень до тлумачення понять «методологія», «інтегративний», «інтеграційний». Зазначено напрями інтеграційних процесів у сфері охорони здоров'я: медична допомога, міждисциплінарні дослідження, інтеграція викладання медичних дисциплін. Висвітлено зарубіжну практику. Наведено приклади використання методів наукового пізнання щодо дослідження вказаних інтеграційних процесів.

Ключові слова: методологія, метод, інтегративний процес, інтеграційний процес, охорона здоров'я.

UDC 351.77(477)

О. О. Terzi

METHODOLOGY OF RESEARCH OF INTEGRATION PROCESSES IN THE HEALTHCARE FIELD

The Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

Research of scientific and vocabulary definitions to the interpretation of the concepts “methodology”, “integrative”, “integration” was made. The following directions of integration processes in the healthcare field were indicated: medical aid, interdisciplinary research, integration of teaching of medical disciplines. The foreign practice was highlighted. Examples of the use of scientific cognition methods to study specified integration processes were given.

Key words: methodology, method, integrative process, integration process, healthcare.

Вступ

Актуальність визначення методологічного інструментарію для наукового дослідження полягає у тому, що методологія визначає методи, принципи, способи досягнення поставленої науково-дослідної мети; сприяє оволодінню формами та засобами наукового пізнання; забезпечує всебічність отримання інформації щодо предмета наукового дослідження; дозволяє здійснити розробку понятійно-категоріального апарату.

Використання методологічного інструментарію (принципів, методів, прийомів) дозволяє здійснити дослідження інтеграційних процесів у різних суспільних сферах, а також у сфері охорони здоров'я, які сьогодні фактично ще не вивчаються.

Аналіз наукової літератури свідчить, що поняття методології досліджують досить ґрунтовно, різнобічно та щодо різних сфер наукового пізнання чимало дослідників (В. Андрійчук, Я. Гарашченко, А. Грабченко, С. Важинський, А. Мельник, Н. Ушакова, В. Федорович, С. Щербак та ін.).

Значну увагу фахівці також приділяють вивченню інтеграційних процесів, які за змістом визначаються як об'єднувальні щодо певної діяльності для досягнення поставлених завдань. Інтеграційні процеси, зокрема у медичній галузі, дозволяють сформувати єдину систему доступної та якісної медичної допомоги для покращання стану здоров'я населення, продовження тривалості життя. Інтеграційні процеси досліджуються найчастіше у галузі освіти (С. Куриленко, Л. Левківська, О. Сергєєв, В. Омушкін) і міжнародних зв'язків (А. Гальчинський, В. Гейц, Л. Угрин).

Питання методології дослідження інтеграційних процесів у сфері охорони здоров'я ще потребують свого вивчення, що сприяло їх розгляду.

Мета роботи — аналіз понять «методологія», «інтеграційний», «інтегративний» та з'ясування методологічного інструментарію дослідження інтеграційного процесу у медичній галузі.

Виклад основного матеріалу

Методологія, за визначенням більшості науковців, є багатограним процесом, який включає в себе сукупність принципів, методів, прийомів у їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності, за допомогою яких здійснюється наукове пізнання. Основними філософськими принципами методології є: принцип діалектичної єдності теорії та практики, принцип об'єктивності, принцип доказовості, принцип системності, принцип сутнісного аналізу. До сучасних принципів наукового пізнання належать принцип детермінізму, принцип відповідності, принцип додатковості. Рівень їхньої ефективності зумовлюється відповідністю їх застосування щодо досліджуваної проблематики.

Методи наукового пізнання науковцями класифікуються по-різному. У більшості досліджень виділяють дві групи методів — загальні та спеціальні, деякими науковцями визначаються три групи методів (емпіричного, теоретичного й одночасно і емпіричного і теоретичного дослідження) або чотири (загальнофілософські, загальнонаукові, спеціальні: дисциплінарні та міждисциплінарні). До фундаментальних філософських методів наукового пізнання належать діалектичний, системний, структурно-функціональний та ін., до загальних — абстрагування, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, класифікації.

Перш ніж обговорювати методологію дослідження інтеграційних процесів у сфері охорони здоров'я, розглянемо визначення терміну «інтеграційний».

Великий тлумачний словник сучасної української мови наводить визначення двох термінів — інтеграційний та інтегративний. Термін «інтегративний» має два визначення:

- 1) стосовно до інтеграції (об'єднання частин у ціле), об'єднувальний, те саме, що інтегральний;
- 2) суцільний, цілісний.

Термін «інтеграційний» пояснюється через одне визначення — стосовно до інтеграції (об'єднання частин у ціле), об'єднувальний, те саме, що інтегративний [1, с. 401]. Тобто зазначені терміни визначаються як аналогічні.

З таким тлумаченням деякі науковці не погоджуються. Так, Т. Коць вважає, що сучасна мов-

на практика розрізняє за значенням такі терміни, як «інтегративний», «інтеграційний», «інтегрований», «інтегрувальний», які мають різне значення і різну лексичну сполучуваність. Так, термін «інтеграційний» зберігає семантику *об'єднання частин у ціле* і вживається в словосполученнях: інтеграційний процес, інтеграційна роль, інтеграційне угруповання. Інтегративний (фіксується в словниках з 90-х років ХХ ст.) дедалі частіше позначає *суцільний, цілісний предмет або явище*: інтегративна свідомість, інтегративна функція, інтегративна інформація, інтегративно-синтетичні тенденції. Закріплена в мові семантика визначає і лексичну сполучуваність слова: інтегрована система управління, інтегрований метод, інтегроване навчання, інтегроване управління, інтегрований підсумок, інтегрований антиінфляційний пакет [2].

Терміни «інтеграційний процес» та «інтегративний процес» розмежовує також О. Ващук, наводячи словникові та доктринальні визначення у сфері освіти [3, с. 105]. Більшість авторів використовують водночас і термін «інтеграційні процеси» і термін «інтегративні процеси».

Розглядаючи інтеграційні процеси, науковці водночас указують на методологічні підходи їхнього дослідження. Л. Русакова серед методологічних підходів, що забезпечують розвиток художньої освіти інтегративного характеру, виділяє поліхудожній, який базується на вивченні предметів естетико-мистецтвознавчого та культурологічного циклу на основі взаємозв'язку і синтезу споріднених видів мистецтва, та інтеграцію комп'ютерних технологій у художню освіту [4, с. 173, 175]. Досягнення якісної та ефективної підготовки майбутніх фахівців, вважає І. Лапичак, можливе лише при базуванні на сучасних методологічних підходах — діяльнісному, особистісному, системному, гуманітарному, ресурсному, ціннісному, компетентнісному та інтегративному. На його думку, інтегративну роль відіграють загальнонаукові поняття та теорії; значний інтеграційний потенціал містять принципи всезагального зв'язку та розвитку явищ. Загальнонаукові принципи, підходи до відображення реальної дійсності реалізуються в системному підході до вивчення явищ і процесів, моделюванні дійсності, явищ і процесів, статистичному відображенні реального світу [5, с. 20–21].

Аналіз наукової літератури щодо використання терміну «інтеграційні процеси» у сфері охорони здоров'я дозволяє зробити висновок про їхню направленість.

Інтеграційні процеси у сфері охорони здоров'я здійснюються у кількох видах, це: внутрішній

процес функціонування й управління медичної організації; інтеграція на рівні системи охорони здоров'я однієї або кількох держав, коли об'єднуються ресурси, технології та інфраструктура; медична допомога, яка диктується станом громадського здоров'я — хронізацією захворювань, поліетіологічністю поширення захворювань, структурним дисбалансом між амбулаторним і стаціонарним сектором [6, с. 140].

В. Лехан і В. Гінзбург розробили теоретичне обґрунтування загальної моделі інтеграції медичної допомоги в Україні, провідними компонентами якої є координація діяльності (між рівнями медичної допомоги, різними медичними закладами охорони здоров'я, що належать до одного рівня, структурними підрозділами одного закладу); спільна (командна) робота лікарів різних спеціальностей та середнього медичного персоналу, а також наступність медичного обслуговування, як у межах одного медичного закладу, так і між закладами різних рівнів [7, с. 53].

Коллектив науковців, досліджуючи інтеграцію медичної допомоги як технологію підвищення ефективності системи охорони здоров'я, розглядає її через інтеграційний процес і через інтегровану медичну та медико-соціальну допомогу; вказуючи, що в охороні здоров'я багатьох країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки відбувається пошук організаційно-економічних механізмів інтеграції роботи окремих медичних служб для забезпечення безперервності, наступності лікування і досягнення на цій основі внутрішньосистемної економії та більш високих клінічних результатів роботи галузі в цілому [8, с. 6].

До інтеграційних процесів зарахуємо також міждисциплінарні дослідження. Науковці зауважують, що дослідження на межі медицини, біології та комп'ютерних наук можуть принести цікаві результати, причому не тільки запропонувати ефективні підходи до розв'язання прикладних задач, що виникають у медицині, а й збагатити комп'ютерні науки новими методами розв'язання широкого кола задач [9]. Біоетика нерозривна з професійною медичною етикою, генною інженерією, персоніфікованою та предуктивною медициною.

Чотири рівні міжпредметної інтеграції викладання фахових дисциплін у вищих медичних навчальних закладах пропонують В. Єхалов і О. Кравець:

1-й рівень — інтегрування навчального матеріалу в межах одного конкретного предмету;

2-й рівень — поєднання понятійно-інформаційної сфери різних предметів із метою найкра-

щого запам'ятовування, супутнього повторення, введення до теми додаткового матеріалу;

3-й рівень — оперування завданнями порівняльно-узагальнюючого вивчення, що полягає у відпрацьовуванні студентами й інтернами вміння поєднувати та протиставляти явища й об'єкти;

4-й рівень — самостійне поєднання фактів і розмірковувань, визначення зв'язків та закономірностей, застосування засвоєних навчальних умінь на практиці [10, с. 117–118].

Значна практика інтеграційних процесів у сфері охорони здоров'я склалася в зарубіжних країнах, тут впроваджуються кілька типів інтеграції: організаційна інтеграція співіснує з функціональною, вертикальні програми — з горизонтальними. Наведемо кілька прикладів. Федеральний кодекс соціального забезпечення Німеччини встановив кілька типів програм, якими визначаються взаємозв'язки між окремими секторами в медичній галузі, рамковий зміст цих програм, конкретні умови їхньої реалізації, які потребують централізованих рішень, зокрема порядок фінансування лікарняних кас та ін. У Франції з 2004 р. реалізується система договірних відносин між пацієнтами і медичними організаціями; у Норвегії у 2006 р. був підписаний договір між Міністерством охорони здоров'я і Асоціацією норвезьких муніципалітетів, який стосується питань забезпечення лікування; у Швеції прийнятий закон, який врегульовує взаємодію лікарень і муніципальних служб [11]. Вважаємо, що такий досвід інтеграційних процесів у медичній галузі може бути рекомендований для перейняття і в Україні.

Дослідження інтеграційних процесів у сфері охорони здоров'я базується, насамперед, на діалектичному методі. Діалектика передбачає з'ясування взаємозв'язків складників будь-якої системи між собою, виокремлення закономірностей їхнього функціонування і розвитку, забезпечує розуміння їхньої генези та становлення, розгляд вертикальної та горизонтальної структури; виявлення істотних ознак.

Значну роль у дослідженні вказаних інтеграційних процесів відіграє системний метод. Він дозволяє їх розглянути як сукупність взаємопов'язаних у єдину систему елементів, структур, явищ; які, з одного боку, є цілком самостійними, з другого — відносно незалежними, тому що тісно пов'язані й функціонують з іншими складниками цього предмета.

Близьким до системного є структурно-функціональний метод, який дозволяє розглянути функціональну направленість кожного структурного

елемента інтеграційного процесу у сфері охорони здоров'я.

Метод абстрагування сприяє зосередженню уваги під час дослідження на основних компонентах інтеграційних процесів, їхнього змісту та спрямованості, не відволікаючись на другорядні явища.

Аналіз як метод використовується для дослідження окремого інтеграційного процесу як організаційно-управлінської системи, створення якої передбачається для підняття ефективності того чи іншого сектора в медичній галузі.

Застосування синтезу як методу допомагає об'єднати різні напрямки інтеграційних процесів у сфері охорони здоров'я в єдину діяльність щодо забезпечення населення усесторонніми медичними послугами.

За допомогою індукції систематизуються й узагальнюються різні факти з реалізації інтеграційних процесів, устанавлюються між ними причинно-наслідкові зв'язки, частково імовірні, які перевіряються за допомогою дедуктивного методу.

Застосування методу аналогії дозволяє визначити спільні риси всіх структурних частин інтеграційних процесів та їхню схожість. До них включимо: правове регулювання, організаційну єдність, суб'єкт управління, об'єкт управління.

Метод класифікації використовується з метою групування досліджуваних предметів за певним критерієм, зокрема поділ закладів охорони здоров'я здійснюється на лікувально-профілактичні, санітарно-профілактичні, фармацевтичні, заклади медико-соціального захисту.

До спеціальних методів наукового пізнання, які допомагають дослідженню інтеграційних процесів, належить, насамперед, порівняльний. Він сприяє вивченню аналогічного зарубіжного досвіду у сфері охорони здоров'я та допомагає запозичити ту практику, яка може бути успішно використана в Україні.

Висновки

Інтеграція є процесом створення нової структурної системи, яка передбачає об'єднання функцій, зусиль, форм і методів її суб'єктів з метою реалізації спільних завдань, програм і для досягнення поставлених цілей. Під інтеграційним процесом у сфері охорони здоров'я ми розуміємо спільну організаційну діяльність органів державної влади, державних і приватних медичних організацій, спрямовану на забезпечення підвищення та покращання рівня життя й здоров'я населення.

Дослідженню інтеграційних процесів у будь-якій сфері, у тому числі у сфері охорони здоров'я, сприяє використання таких філософських методів

наукового пізнання, як діалектичного, системного та структурно-функціонального, а також загальнонаукових методів — абстрагування, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, класифікації.

Визначаємо методологію дослідження інтеграційних процесів у сфері охорони здоров'я як складну взаємопов'язану та взаємоузгоджену систему принципів, методів, прийомів за допомогою яких здійснюється наукове пізнання змісту таких процесів, їхньої структурної спільності, спрямованості на підвищення ефективності медичного забезпечення населення.

Ключові слова: методологія, метод, інтегративний процес, інтеграційний процес, охорона здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Коць Т. Інтегративний — інтеграційний — інтегрований — інтегровувальний. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine70-15.pdf>
3. Ващук О. В. Інтеграція та інтегративний підхід як основа формування готовності вчителя до роботи з обдарованими дітьми: сутність, шляхи реалізації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 5. С. 103–109.
4. Русакова Л. Інтегративна методологія в сучасній художній освіті. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка»*. 2014. Вип. 29, ч. 3. С. 170–178.
5. Лапичак І. Інтегративні процеси в підготовці фахівців із фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Спортивна наука України*. 2015. № 1. С. 19–25.
6. Кича Д. И., Макарян А. С., Пачгин И. В. Интеграционные процессы в здравоохранении. *Вестник новых медицинских технологий*. 2013. № 4. С. 139–142.
7. Лехан В., Гінзбург В. Теоретичне обґрунтування загальної моделі інтеграції медичної допомоги в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2014. № 4 (62). С. 49–54.
8. Лехан В. М., Волчек В. В., Крячкова Л. В., Кий-Кокарева В. Г. Інтеграція медичної допомоги як технологія підвищення ефективності системи охорони здоров'я. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2016. № 1. С. 5–11.
9. Глибовець М. М., Гороховський С. С., Гулаєва Н. М., Кириєнко О. В. Про необхідність інтеграції досліджень у галузі медицини, біології та комп'ютерних наук. URL: <http://nz.ukma.edu.ua/index.php?option=comcontent&task=view&id=541&Itemid=47>
10. Єхалов В. В., Кравець О. В., Богатирьова О. В. Принцип міждисциплінарної інтеграції та апріорної мотивації в медицині невідкладних станів. *Медичні перспективи*. 2014. Т. XIX, № 2, ч. 1. С. 103–105.
11. Шейман И. М. Зарубежный опыт интеграционных процессов в медицине. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-integratsionnyh-protsesov-v-zdravooohranenii-chast-2>

Надійшла до редакції 05.11.2018

Рецензент д-р мед. наук, проф. Р. С. Вастьянов,
дата рецензії 12.11.2018